

- 61 Скворцов Г. А. Патриарх Адриан, его жизнь и труды в связи с состоянием Русской Церкви в последние десятилетие XVII века. – Казань, 1913. – С. 5–13.
- 62 Чин избрания [патриарха Иосифа] на патриаршеский престол ... – С. 329–360.

А. А. Трусаў

кандыдат гістарычных навук, дацэнт. Мінск

Роля каталіцкіх ордэнаў у развіцці культуры г. Мсціслава

Доўгі час у Мсціславе, а потым у Мсціслаўскім ваяводстве пераважала праваслаўнае насельніцтва, але ўжо у XVI ст. тут з'яўляюцца каталікі, якія ў асноўным былі вайскоўцамі і, магчыма, мелі драўляную каплічку на тэрыторыі мсціслаўскага замка.

У пачатку XVII ст. сюды прыходзяць манахі ордэна кармелітаў. Розныя даследчыкі называюць розныя даты стварэння кармеліцкага кляштара – 1614, 1637 і 1638 гг.

Адным з самых старадаўніх помнікаў Мсціслава з'яўляецца былы кармеліцкі Успенскі касцёл, размешчаны недалёка ад Замкавай гары. Закладзены ён у 1614 або 1617 г. (пагодле іншых звестак, у 1637 ці 1638 г.). Доўгі час на галоўным фасадзе храма быў лацінскі надпіс з датай “1654 год”. Не выключана, што ў першай палове XVII ст. існавала драўляная пабудова, якую пазней замянілі на мураваную.

А. А. Мяцельскі лічыць, што ў канцы XVI – першай палове XVII ст. у Мсціславе быў адзін касцёл – фарны “Узнясенія Дзевы Марыі”, які ў 1618 г. быў перададзены кармеліцкаму ордэну. У 1644 годзе ў кляштары было ўжо 11 законнікаў на чале з праёрам Серапіёнам Каблашэвічам. Некаторыя даследчыкі мяркуюць, што менавіта ў яго сценах у 1630 годзе адбылося першае тэатральнае прадстаўленне ў Мсціславе.

А. А. Мяцельскі даказвае, што думка аб пабудове каменнага кармеліцкага касцёла ў сярэдзіне XVII ст. з'яўляецца памылковай і адносіць пабудову каменнага будынка касцёла да сярэдзіны XVIII ст. (1, с.443).

Гэту думку амаль падзяляе і В. С. Міцкевіч. Ён паведамляе, што касцёл і кляштар мураваныя пачынаючы з 1717 г. (5, с.182).

Літоўскія навукоўцы называюць касцёл Кармелітаў Босых (аднак В. С. Міцкевіч называе гэты касцёл і кляштар прыналежнымі да Ордэна Кармелітаў Абутых) у Мсціславе самым усходнім (500 км. на ўсход ад Вільні) творам Віленскай школы барока і яе найбольш славутага архітэктара Я. К. Глаўбіца (2, с.15).

Асноўны аб'ём будынка складзены з чырвонай цэглы-пальчаткі. Касцёл мае глыбокія сутарэнні, а глыбіня яго падмурка каля 5 м. Першая значная перабудова касцёла адбылася ў 1746–1750 гг. пад кіраўніцтвам вядомага архітэктара Я. К. Глаўбіца. Знакаміты дойлід змяніў форму даха, дэкор галоўнага фасада, завяршэнні чатырох'ярусных вежаў. Наступныя рамонтны помнікі зроблены ў XIX і пачатку XX ст.

Зараз гэта велічная трохнефавая шасцістаўповая базіліка з двухвежавым фасадам і пяцігранай алтарнай апсідай, да якой прылягае двухпавярховая прыбудова. Унутраную прастору касцёла ўпрыгожваюць фрэскі. Яны размешчаны на сценах галоўнага і на частцы скляпенняў бакавых нефаў. Аб'ём прыбудовы да касцёла першапачаткова распісаны ў XVIII ст., мае і больш познія фрэскі (XIX ст.), драўляная столь прыбудовы размалявана ў пачатку XX ст. Збераглася каля 20 кампазіцый, найбольшую вартасць маюць партрэты фундатараў касцёла і багальныя сюжэты, якія адлюстроўваюць падзеі руска-польскай вайны 1654–1667 гг.

Фрэскі Успенскага касцёла – эмацыянальныя, але разам з тым адчуваецца імкненне да прастаты і стрыманасці, а дакладней, да ўнутранай раўнавагі, якой даволі цяжка дасягнуць у такім дысанансным стылі, як барока. Размяшчэнне ў галоўным нефе касцёла двух вялікіх маляваных твораў канкрэтна-гістарычнага характару “Узяцце Мсціслава маскоўскімі войскамі” і “Забойства ксяндзоў” – з'ява незвычайная. Гэта сведчанне не толькі вельмі смелай задумкі мастака, але і доказ арыгінальнасці ўсёй літаратурна-мастацкай кампазіцыі.

Акрамя батальных карцін у алтарнай частцы касцёла знаходзяцца два сіметрычна размешчаныя медальёны з выявамі фундатараў – асоб, якія выдаткавалі грашовыя сродкі на будаўніцтва храма. Уладарны выраз твораў, дарагія зброя і адзенне, рукі, што моцна сціскаюць булавы – сімвалы годнасці і ўлады, сведчаць аб жаданні мастака адзначыць заслугі гэтых людзей перад вернікамі, што наведвалі касцёл. Але разам з тым пэндзаль невядомага майстра данёс да нас зямныя клопаты шаноўных асоб – у выглядзе глыбокіх маршчын, што ляглі на іх ужо немаладыя твары. Адным з фундатараў быў мсціслаўскі войскі Якуб Караль Мазалінскі, які падарыў кармелітам маёнтак Прылепава на Смаленшчыне.

Уяўляюць цікавасць карціны і “музычнай” тэматыкі: “Габліст” і “Віяланчэліст”. Мастак вельмі старанна прамалюваў кожную рысачку іх раскошнага адзення, дакладна пазначыў контуры твараў і рук. Унікальныя малюнкi знойдзены падчас рэстаўрацыйных работ у памяшканнях,

размешчаных побач з касцёлам, у двухпавярховым будынку кляштарна-прамавугольнага ў плане будынка, накрытага вальмавым дахам. Рэстаўратары найшлі на адной са сцена прыбудовы манаграму-аўтограф невядомага мастака.

Інтэр'ер касцёла ўключаў таксама вялікія хоры пры ўваходзе, амбон, цэнтральны і бакавыя алтары, выкананыя ў стылі ракако. Галоўны фасад кармеліцкага касцёла фланкіраваны вежамі з паўсферычнымі купаламі, закрытымі цынкавымі лістамі, і завершаны фігурным шчытом паміж імі. Гоўстыя, да 1,5 м, сцены будынка атынкаваныя і здобленыя пілястрамі, калонкамі, прафіляванымі цягамі, прарэзанья лучковымі праёмамі.

Для касцёла збудавана цагляная брама, вырашаная ў выглядзе трох рознавялікіх паўцыркульных арак-праходаў з каванымі металічнымі варотамі і брамкамі. На баках брамы ўзвышаюцца невялічкія пінаккі. Над шырокай цэнтральнай аркай размешчаны ступеньчаты атык.

Непадалёку ад кармеліцкага касцёла знайшлі касцёльную воту XVIII ст. На адным яе баку – выява жанчыны, што моліцца. У метале, з якога зроблена вотка, ёсць значная дамешка срэбра. Таксама тут знойдзена кафля XVIII ст. з эмблемай кармеліцкага ордэна і шматлікімі ініцыяламі, выдаць, вядома, вайскай духоўнай асобы шляхецкага паходжання.

У 1830–1835 гг. у кляштары было 3 манахі і 105 прыгонных сялян. Пазней, калі кармеліты пакінулі Мсціслаў, касцёл быў фарным і быў закрыты савецкімі ўладамі. Пасля вайны тут быў пункт прыёму шклотары і продажу газу насельніцтву, а ў сутарэннях касцёла трымалі бочкі з салёнымі гуркамі і квашанай капустай.

У 1969 годзе будынак касцёла ўключылі ў спіс найбольш каштоўных помнікаў архітэктуры з мэтай і рэстаўрацыі і прыстасавання пад культурныя патрэбы горада. У Мсціславе быў створаны рэстаўрацыйны ўчастак.

Рэстаўрацыяй займаўся вядомы беларускі рэстаўратар Валерый Слюнчанка. У савецкі час было шмат зроблена. Будынак атрымаў новы дах, устаўлены рамы вельмі складанай канструкцыі ў вялікія вокны касцёла, зроблена цалкам рэстаўрацыя інтэр'ераў бакавой капліцы, дзе зараз ідуць набажэнствы.

Дзяржаўнай праграмай “Культура Беларусі” на 2011–2015 гады ў пераліку мерапрыемстваў запланаваны і работы па рэканструкцыі і рэстаўрацыі Успенскага касцёла ў г. Мсціслаўе ў межах сродкаў, прадугледжаных Дзяржаўнай інвестыцыйнай праграмай. На жаль, праскгна-каштартарыяная дакументацыя па названым аб'екце да гэтага часу не распрацавана.

Езуіты з'явіліся ў Мсціславе ў 1616 г. [2, 338]. Месца знаходжання першага драўлянага касцёла невядома. У 1690 г. езуіты заснавалі ў горадзе місію, 19 сакавіка адчынілі капліцу і правялі першае набажэнства. Пазней, у 1963 г. адкрыўся невялікі драўляны касцёл [1, 452]. Першую школу пры місіі адкрывалі ў 1691 г. у доме, які даў Станіслаў Зуб. Пазней атрымалі новы

будынак з 4 заламі. Пры кляштары дзейнічаў тэатр. Спектаклі праходзілі ў вялікай зале школьнага будынка.

Ансамбль былога езуіцкага кляштара ўзведзены ў XVIII – XIX стст. на ўзвышшы паміж сучаснымі вуліцамі Савецкай, Пралетарскай і Юрчанкі. Беларускі дойдлі Уладзіслаў Дзягілевіч у 1707 г. збудаваў вялікі драўляны касцёл, а ў 1711г. аднавіў спалены дом езуіцкай місіі, паставіў драўляную вежу са званамі і гаспадарчыя будынкі.

Місія стала спачатку рэзідэнцыяй, а з 1717 г. – калегіяй. з 1725 г. тут дзейнічаў аркестр, а з 1740 – аптэка. У 1779 г. рэзідэнцыю пераўтварылі ў калегіум.

Пісьмовыя крыніцы захавалі імёны і розных майстроў, што працавалі на будоўлях для езуітаў у Мсціславе. Самым першым сталярком, імя якога зафіксавалі пісьмовыя крыніцы, быў Міхаіл Гуроўскі, што жыў у Мсціславе ў 1719–1729 гг. Менавіта ён зрабіў лавы і алтар у драўляным касцёле. У 1739–1757 гг. загадваў сталяркай у езуіцкім калегіуме Францішак Берман, ён рамантаваў стары драўляны касцёл, а потым наглядаў за працай на будаўніцтве мураванага касцёла і кіраваў фальваркам. У 1748–1773 гг. працаваў сталяр Піліп Лакцінскі, выконваў розныя работы для касцёла і для мураванага рэзідэнцыі, што будавалася тым жа часам. [4, 51].

Будаўніцтва мураванага езуіцкага касцёла і калегіума распачалося ў 30-ых гадах XVIII ст. Будоўля ішла марудна, двойчы спынялася і нарэшце была скончана ў 1748 г. пад кіраўніцтвам Бенядзікта Мезмера. У сярэдзіне XVIII ст. езуіты пабудавалі аптэку. Касцёл атрымаў імя Св. Міхаіла Архангела.

Касцёл уяўляе сабой трохнефавую базіліку з трансептам і двухвежавым галоўным фасадам (вежы, на жаль, не захаваліся). Магутная паўкругавая апсіда завяршае цэнтральны неф. Галоўны фасад вузкім гзымсам падзяляецца на два ярусы і завяршаецца развітым антаблемам са ступеньчатым атыкам у цэнтры. Сцены будынка аздоблены шырокімі пілястрамі. У касцёле захаваліся рэшткі фрэскавага роспісу XVIII ст. Ёсць тут глыбокія сутарэнні, дзе некалі былі пахаванні. Калісьці перад касцёлам узвышалася прыгожая мураваная брама, падмуркі якой былі знойдзены археолагамі.

Двухпавярховы будынак калегіума з бакоў падтрымліваюць магутныя контрфорсы. Першы паверх перакрыты скляпеннямі, другі мае перакрыцце на бэльках. Прыгожае барокавае аздабленне над галоўным уваходам страчана ў выніку рамонтаў XIX ст. Усе мураваныя будынкі кляштара складзеныя з цэгля-пальчаткі. Жылыя памяшканні ацяпляліся паліхромнымі кафлянымі печамі, аблямаванымі рэльефнай кафляй з выявамі познебарокавых картушоў.

Езуіцкі калегіум існаваў да 1820 г. Дарэчы, у ліку розных прадметаў тут выкладалі і архітэктару. Пасля паўстання 1831 г. будынкі езуіцкага кляштара былі адабраныя ў католікаў, а касцёл зачынены.

З 1832 па 1842 гг. комплексе быў перададзены Тупічэўскаму праваслаўнаму манастыру. У 1842 г. тут адкрылі Мікалаеўскі мужчынскі гарадскі манастыр 2-га класа.

Касцёл перабудаваў у праваслаўны сабор святога Мікалая. Знешні выгляд будынка змяніўся: з'явіўся невялічкі прытвор, завершаны складаным ступеньчатым атыкам, былі цалкам разабраны і перароблены вежы. У 1842 г. надбудаваў вялікі драўляны купал на цыліндрычным светлавым барабане. Пластика фасадаў узбагацілася шырокімі плястрамі і лаўцыркульнымі піламі. Трэба адзначыць, што інтэр'ер сабора часткова захваў некаторыя рэшткі аздаблення XVIII ст. Гэта добра бачна на архіўным здымку, зробленым у 1909 г.

У будынку былога калегіума размясцілася духоўная семінарыя. У канцы XIX – пачатку XX ст. ансамбль быў абнесены высокай цаглянай агароджай, на вуглах зроблены невялікія капліцы.

Пры савецкай уладзе ў 1931 г. храм закрылі і скінулі з вежы зvon, які потым здалі на пераплаўку. У памяшканні былога калегіума размясцілася школа-інтэрнат для глуханямых дзяцей.

Пасля вайны ў будынку былога касцёла быў дом куптуры і да 1961 г. кінатэатр. Пазней будынак закінулі і мясцовыя жыхары пераўтварылі яго ў руіны без даху.

У канцы XX ст. пачалася рэстаўрацыя. Быў зроблены новы дах і надбудавана адна з дзвюх вежаў, але групы скончыліся і рэстаўрацыя спынілася. Памяшканні калегіума актыўна выкарыстоўваюцца ў часы рыцарскіх фестываляў апошніх гадоў.

Археалагічныя даследаванні на тэрыторыі былога езуіцкага кляштара праводзіліся аўтарам у 1983, 1987, 1989 і ў 1991 гг. За часы археалагічных раскопак было закладзена 37 шурфоў агульнай плошчай каля 139 м². Магутнасць культурнага слою розная. На плошчы каля агароджы перад касцёлам ён увогуле адсутнічае. Найбольшая яго інтэнсіўнасць прасочана ў шурфах на ўсход ад будынка былой аптэкі і дасягае 2,3 м.

Сабраны цікавыя рэчавыя матэрыялы. Самыя старажытныя знаходкі (кераміка) датуюцца XII – XIII стст., што сведчыць аб тым, што тут людзі жылі задоўга да пачатку будаўніцтва езуіцкага комплексу.

Большасць знаходак адносіцца да XVII – XVIII стст. Гэта кавалкі непаліванага і паліванага бытавога посуду, разнастайная кафля, шкляносначынне, фрагменты шкляных ваконных шыбак, металічныя вырабы і будаўнічая кераміка. Цікавая і разнастайная калекцыя кафлі XVII – XVIII стст.

У сярэдзіне XVII – другой палове XVIII ст. выкарыстоўвалі паліхромную, зялёнапаліваную і тэракотавую кафлю з разнастайнымі матывамі, пачынаючы ад геральдыкі езуітаў і шматлікімі відамі расліннага арнамента. Пад час раскопак рэшткаў будынка XVIII ст. знайшлі вонкавую пласціну

зьялёнапаліванай кафлі памерам 22x17,5 см з выявай стылізаванага букста кветак у вазе, упісаную ў васьмігранную рамку. Па кутах пласціны над рамкай ёсць выявы крылатых анёлаў. Такая кафля характэрная для розных цэнтраў беларускай кафлёнай вытворчасці, але найбольш падобная кафля з Крычава.

У 1986 г. была знойдзена кафля з эмблемай ордэна езуітаў. У сярэдзіне вонкавай пласціны размешчана манаграма Ісуса Хрыста, а па яе кутах – манаграмы заказчыка.

У шурфах каля сценаў касцёла сабраны кавалкі ваконнага шкла. Яно мае светла-зьялёны колер, таўшчыня – 1,3 і 1,5 см, форма – прамавугольная.

У шурфах, закладзеных на поўночны ўсход ад сучаснай тэрыторыі комплексу, знойдзены падмуркі вялікага цаглянага будынка XVIII ст., хутчэй за ўсё – кляштарнага корпусу.

Глыбіня залягання падмурка пабудовы – 1,05 м, ад узроўню дзённай паверхні. Шырыня сценаў – 70 см. Удалося прасачыць адно прамавугольнае памяшканне памерам 7,7x3,6 м.

У 1987 г. заклалі шурф побач з апсідай касцёла з мэтай вывучэння яго падмурка.

Такім чынам, вышыня цокальнага паверха каля 3,1 м, Глыбіня залягання падмурка апсіды касцёла ад узроўню дзённай паверхні 1987 г. дасягае 4,75–4,8 м.

У 1987 г. былі знойдзены рэшткі былой цаглянай агароджы XVIII ст. Шырыня яе сценаў 60–70 см, глыбіня залягання падмурка – 55–60 см.

У выніку даследаванняў быў знойдзены адзін з каменных карпусоў кляштара, акрэслены рысы агароджы і брамы XVIII ст. перад касцёлам, даследаваныя падмуркі розначасовых будынкаў на тэрыторыі комплексу.

У пачатку XVIII ст. у Мсціславе з'явіліся манахі-бернардынцы, якія ў 1727 г. збудавалі тут драўляны касцёл і кляштар. Выяву гэтага ансамбля можна ўбачыць на піктаграфічнай карце, зробленай у Нясвіжы ў сярэдзіне – другой палове XVIII ст. вядомым радзівілаўскім гравёрам Гершкам Ляйбовічам. Сярод нанесеных на яе 23 бернардынскіх касцёлаў, што знаходзіліся на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага, ёсць і мсціслаўскі помнік. Касцёл быў прамавугольным у плане аднанефавым будынкам з двухсхільным дахам, трохвугольным франтонам у цэнтры і дзвюма трох'яруснымі купальнымі вежамі па баках галоўнага фасада. Над алтаром знаходзілася невялікая вэжа-сігнатурка. Аднапавярховы кляштарны корпус размяшчаўся злева ад галоўнага корпусу касцёла. Каля яго знаходзілася вежа-званіца.

Адным з фундатараў мсціслаўскіх бернардынцаў быў віцебскі харунжы Іван Гурко, другім пісьмовыя крыніцы называюць Яна Румейку, харунжага Віленскага ваяводства. Ёсць і іншая меркаванне, што фундатарам з'яўляецца віцебскі харунжы Юзаф Рамейка-Гуткоўскі.

У 1775–1784 г. бернардзінцы збудавалі новы, мураваны, касцёл, а пазней і каменны аднапавярховы флігель. У 1832 г. касцёл быў зачынены, прыход, які налічваў 679 душ мужчынскага полу, перададзены да кармеліцкага касцёла. Туды адышла і ўся маёмасць манахаў-бернардзінцаў. Адначасова царскія ўлады зачынілі кармеліцкі кляштар, а касцёл перабудавалі на фарны (прыходскі).

У 1837 г. усе збудаванні былога бернардзінскага кляштара знаходзіліся пад наглядом мясцовай паліцыі. Доўгі час яны стаялі зачыненымі, пакуль не згарэлі і паступова не былі разабраны мясцовымі жыхарамі. У 1857 г. паралельна будынкі перададзены ваенным міністрам у Прусаўнае Духоўнае ведамства.

На падмурках сярэдняй часткі кляштара ў 1870 г. узводзіцца царква Аляксандра Неўскага. Большасць старажытных сутарэнняў была завалена смеццем і засыпана, а некаторыя прыстасаваны пад царкоўны склад.

У 1988–89 гадах раскопкі на месцы кляштара былі зроблены аўтарам. Былі палкам расчышчаны два вялікія сутарэнні XVIII ст. У адным з іх захаваліся вінтавая лясвіца з цаглянымі прыступкамі, рэшткі вентыляцыйнага акна-адтуліны, пяты крыжовых скляпенняў і дзвярны праём у наступнае памяшканне. У другім ацалелі ўсе скляпенні, два акны, якія забраны каванымі кратамі. Парадавалі і знаходкі: аконнае шкло, зялёная паліваная кафля, замок, старажытны відэлец, рознае керамічнае і шкляное начыненне, керамічныя пліткі падлогі, каваная сякера, рэшткі фаянсаватага посуду.

Былі таксама ўскрыты і рэшткі бернардзінскага касцёла XVIII ст. захаваліся падмуркі знешніх і ўнутраных сценаў, апсіды і рэшткі шасці вясучых слупоў. Даўжыня касцёла разам з апсідай складае прыкладна 42 м, шырыня – 23 м, таўшчыня знешніх сценаў – каля 2 м, яны складзены з цэглы-кальчаткі (4, с. 53).

Падчас раскопак бернардзінскага кляштара сабрана калекцыя спецыяльнай цэглы XVIII – пачатку XIX ст., з якой рабіліся кафляныя печы. Іх аб'ёмоўка складалася з гладкіх карычневых паліваных кафляў рознай формы, верх аздаблялі рэльефныя кафлі-каронкі, упрыгожаныя раслінным арнамантам. На жаль, усе расчышчаныя сутарэнні пасля вяртання сабора А. Неўскага прыватным па ініцыятыве мясцовага святара летам 1991 г. без усялякага ўзгаднення з адпаведнымі органамі ўлады былі засыпаны.

Аднак падмуркі касцёла, якія зараз знаходзяцца на царкоўным падворку, могуць быць паказаны архітэктурнымі сродкамі на мясцовасці.

Неабходна як мага хутчэй завяршыць рэстаўрацыю кармеліцкага і езуіцкага касцёлаў з мэтай іх уключэння ў рэспубліканскія і міжнародныя турыстычныя маршруты.

Літаратура:

1. Мяцельскі, А. А. Мсціслаўскае княства і ваяводства ў XII – XVIII стст. / А. А.Мяцельскі. – Мінск.: Беларуская навука, 2010. – 664 с.
2. Эйдзінгас А., Бумблаўскас А., Кулькоўская Н., Тамашайціс М. Гісторыя Літвы. Вільня: Santara; 2014. – 280 с.
3. Слюнькова, И. Н. Монастыри восточной и западной традиций. Наследие архитектуры Беларуси. – Москва.: Прогресс. – Традиции, 2002. – 600 с.
4. Ткачоў, М. А., Трусаў, А. А. Старажытны Мсціслаў. – Мінск.: палымя, 1992. – 110 с.
5. Мицкевич, В. С. Каталіцкія кляштары XIV-XVIII стст. у межах сучаснай Беларусі / В. С. Міцкевіч; пад агул. рэд. Уладыслава Завальнюка. – Мінск, Рымска-каталіцкая парафія Св. Сымона і Св. Алены, 2013.-244 с.

Чибисова Татьяна Анатольевна

г. Москва. Врач, г. Москва, НИЦ «Медицинский музей» РАН (ФАНУ)

Переписка архиереев РПЦ с доктором медицины Каменецким О. К. – духовное, культурное и историко-медицинское наследие России. Первая четверть XIX в.

Осип Кириллович Каменецкий, выдающийся российский врач конца XVIII – начала XIX веков, первый русский Лейб-медик двора Его Императорского Величества, широко известный своей практической врачебной деятельностью и благотворительностью. В настоящее время имя Осипа Кирилловича не известно современникам, незаслуженно забыто историками. Высокопоставленный чиновник, организатор здравоохранения, выдающийся врач своего времени, Осип Кириллович дружил и состоял в переписке с многими выдающимися современниками. Так сохранились до нашего времени письма архиереев Русской Православной церкви к врачу О. К. Каменецкому, являясь частью драгоценной коллекции произведений эпистолярного жанра начала XIX века Российской Государственной библиотеки.

Осип Кириллович Каменецкий родился 4 апреля (по старому стилю) в 1750 году в местечке Семёновке Черниговской губернии. В 1778 году окончил Черниговский Коллегиум и поступил учеником в Петербургский